

- Thoulet Bernard, 18, 19; Jan, 18, 19; Johanna, 18, 19; Joost, 18, 19; Jozine, 18, 19; Paschier, 18, 19; Zeger, 18, 19.
- Thys Guido, 15; Laurens, 14, 15.
- Tortelboome (van) Jacob, 17.
- Tromperc. Zie: Danckaert Jan.
- Twyn Jacob, 34; Marie, 34.
- Uphooghe Olivier, 28.
- Valckenare (de) Jacob, 13 (noot),
- Vane (de) Willem, 15.
- Velde (vande) Lucas, 33 (noot); Marc, 13.
- Veldekin Jacob, 6.
- Vendeul J., burgemeester van Brugge, 4.
- Verburch Andries, 27, 28.
- Verhelle Alonse, 35; Nikolaas, 35.
- Viven (van) Donaas, 13; Jan, 13.
- Vlaminck, Vlamync, Marie, 10, 11; Nikolaas, 14.
- Vlamyncpoorte, schepen van Brugge, 2.
- Voeljaghere (de) Jan, 31.
- Voet, schepen van Brugge, 2, 4, 6.
- Voocht, burgemeester van Brugge, 7.
- Voorde (vande) Jan, 23, 25.
- Vriese (de) Joris, 13.
- Wadimont, schepen van Brugge, 14, 16, 30, 31, 32.
- Waerde, schepen van Brugge, 6
- Waes Pieter, 35.
- Waghe Adriaan, 17; Cornelia, 17; Hendrik, 17; Jacob, 17, 23, 25; Jan, 17; Joost, 17, 23, 25; Maaiken, 23; 25; Margaretha, 17; Philips, 17; Pieter, 17; Willem, 17.
- Wale (de) Michiel, 8.
- Waukier Pieter, 21.
- Weerde (vander) Maarten, 13, 21 (noot).
- Willebaert Wouter, 6 (noot).
- Westmunster (van). Zie: Aelst (van).
- Wilzoets Jacob, 3.
- Winckelman Bernard, 7, 8; Wouter, 7, 8.
- Woestyne (vander) Frans, 21 (noot).
- Woestyne, schepen van Brugge, 26.
- Woutermans Anton, 13.
- Wulf (de) Jan, 5.
- Wulfaert Jan, 10.
- Wybo Adriaan, 12; Gillis, 12; Marie, 12; Vincent, 12.
- Wynghelbeke (van) Cornelis, 3, 4, 5.
- Wyts Boudewijn, 24 (noot).
- Wyts, schepen van Brugge, 2.
- Yde Cornelis, 15.
- Zomere (de) Johanna, 30, 31
- Zoom (van) Cornelis, 35; Jacob, 35; Pieter, 35.
- Zutterman Guido, 24; Jan, 6; Willemijne, 24.
- Zwarte, schepen van Brugge, 6.
- Zwawe (de) Maarten, 26.

C. WYFFELS, in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis, gesticht onder de Bandoep Sociëteit d'Emulation te Brugge*, 87, 1950, p. 93-109.

C. Wyffels, *Handelingen van het*

Oorkonden en Mededelingen

D-18e

Twee oude Vlaamse ambachtskeuren : De Vleeshouwers van Brugge (2 December 1302) en de Smeden van Damme (eerste helft 1303).

Het is een algemeen aanvaard feit dat de ambachten in Diets-Vlaanderen als economische groeperingen — in tegenstelling met Frans-Vlaanderen¹ — autonomie verwierven als gevolg van de overwinning der gemeentenaren in de slag bij Kortrijk op 11 Juli 1302². Als geallieerden van de graaf tegen de koning van Frankrijk en het met hem strijdend stedelijk patriciaat, was het in de eerste plaats hun overwinning. Het was het ogenblik, nu het patriciaat uitgeschakeld was, de sinds lang voorgenomen hervormingen door te voeren, zowel op economisch en sociaal als op politiek en financieel gebied. Hierin werden ze door de grafelijke familie (Jan en Gwij van Namen, zonen van Gwij van Dampierre en Willem van Gulik, diens kleinzoon) krachtig gesteund, daar de strijd tegen Frankrijk nog lang niet geëindigd was, en hun militaire steun aldus nog onontbeerlijk bleef. Die goede verstandhouding bleef bestaan

(1) G. ESPINAS, *Les origines du droit d'association dans les villes de l'Artois et de la Flandre française jusqu'au début du XVIe siècle*, V. Rijsel, 1942, blz. 1087, 1113, 1119.

(2) G. DES MAREZ, *L'évolution corporative en Flandre à la fin du XIIIe siècle (Fédération Archéologique et Historique de Belgique. Annales du XXe Congrès, II. Gent, 1907, blz. 482-485)* en H. VAN WERVEKE, *De Medezeggenschap van de Knapen (Gezellen) in de Middeleeuwse Ambachten (Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie. Klasse der Letteren, jg. V, nr. 3, 1943, blz. 20-21)*.

tot in 1305, datum van het verdrag van Athis. Daarna werden de beirekkingen tussen de bondgenoten koeler ³.

Van die korte, gunstige periode (1302-1305) hebben de ambachtlieden gebruik gemaakt om zelfbestuur te verkrijgen. De gehele precorporatieve organisatie, van overheidswege buiten medewerking van de handwerkers in het leven geroepen, ja zelfs in grote mate tegen hen gericht, bleef nog naar de vorm bewaard, doch door het feit dat voortaan de ambachtshoofden, dekenen en vinders, door de stielgenoten uit hun eigen midden verkozen werden en aldus van stadsfunctionarissen mandatarissen van hun eigen ambacht werden, ging de precorporatieve overheidsorganisatie in de handen van de handwerkers over. Van groepering zonder eigen organisatie werd het ambacht een permanent organisme, een morele persoonlijkheid.

Zijn we voor de periode vóór 1302 relatief goed voorzien van documenten die toelaten de precorporatieve organisatie te bestuderen, veel minder bronnen staan ter beschikking om de eerste resultaten van de overgang naar de autonomie vast te stellen.

Tot nu toe zocht men vooral het bewijs van die overgang in twee, overigens gelijkaardige keuren voor de volders en de scheerders van Brugge, waarschijnlijk daterend uit het jaar 1303 ⁴, en wel voornamelijk in de paragrafen die de verkiezing van dekenen en vinders regelen. Deze geschiedde voortaan, volgens een ingewikkeld systeem, met ruime medewerking van de handwerkers; de tussenkomst van de stedelijke magistraat immers was hierbij niet helemaal uitgesloten ⁵.

Voor dezelfde stad is een privilege bewaard dat door de grafelijke kinderen, de magistraat en de « ghemeente » van Brugge aan het ambacht der makelaars verleend werd op

(3) H. VAN WERVEKE, *Geschiedenis van Vlaanderen*, II, Brussel, 1937, blz. 249-250.

(4) G. ESPINAS H. PIRENNE, *Recueil de Documents relatifs à l'histoire de l'industrie drapière en Flandre*, I, Brussel, 1906, nrs. 149 en 150.

(5) *Ibidem*, nr. 149, par. 53 (volders); nr. 150 par. 77 (scheerders).

8 Mei 1303 ⁶. Doch in deze oorkonde valt geen spoor van autonomie te bespeuren ⁷.

Gent biedt ons voor de tijdspanne 1302-1305 de tekst van twee keuren. Een eerste werd verleend aan de verenigde schrijnwerkers, kuipmakers en draaiers op 30 Juli 1303 ⁸; de tweede betreft de meerseniers en is gedagtekend 1305 ⁹. De eerste vermeldt niet eens het bestaan van ambachtshoofden. Alleen valt te noteren dat de helft der boeten aan het ambacht wordt toegekend ¹⁰. In de meersenierskeure daarentegen is er sprake van dekenen en vinders die hun ambacht kunnen verliezen en van kiezers van dekenen en vinders, hetgeen voldoende aantoonde dat het ambacht reeds autonoom was ¹¹.

Voor Ieper weten we dat vóór 4 Mei 1304 vijf ambachten, namelijk: de wevers, volders, scheerders, vleeshouwers en viskopers, in het bezit waren van een zegel en ongetwijfeld ook hoofdmannen hadden; alle andere ambachten stonden nog gezamenlijk onder twee hoofdmannen ¹². Eerst op bovengenoemde datum werd aan alle am-

(6) Uitgegeven door L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, in *Les anciens Règlements de la Corporation des Courtiers de Bruges (La Flandre)*, XII, 1881, blz. 222-235.

(7) Eerst op 8 Juni 1306 geeft de graaf van Vlaanderen, Robrecht van Bethune, een keure waarin o.a. bepaald wordt dat « zij van nu voort an... kiesen hare gheswoorne ». *Ibidem*, blz. 236.

Volledigheidshalve vermelden we nog een reeks van 13 artikelen, in de 18e eeuw gekopieerd uit een keure voor de kruidhalle, uitgevaardigd in 1304 en die minstens 107 paragrafen telde (Rijksarchief Brugge, Fonds der Ambachten, register nr. 21, f°s 1-3). Over het eigenlijke ambacht der kruideniers vernemen we niets. De ons bekende artikelen regelen de verkoop in de kruidhalle en de bevoegdheden van de manen en bezwoeren der halle. Bestonden op dat ogenblik naast deze laatste ook dekenen en vinders voor het ambacht zelf? Het is niet onmogelijk, doch weinig waarschijnlijk.

(8) F. DE POTTER, *Gent van den oudsten tijd tot heden*, VI, Gent, z. d., blz. 103, n. 1-101.

(9) *Idem*, *Ibidem*, blz. 550-552. — Een privilege voor de lakenscheerders van 1302, waarvan we de vermelding vinden in de inventaris van de ambachtsoorkonden in 1540 door Karel V aangeslagen en in 1578 aan de stad gerestitueerd, is ongelukkig verloren gegaan. Cf. G. ESPINAS - H. PIRENNE, op. cit., II, blz. 369.

(10) Voor 1302 werden de boeten verdeeld tussen de heer, de stad en de toezichters; aan de ambachten werd niets toegekend, daar het hun verboden was een kas te bezitten.

(11) F. DE POTTER, op. cit., blz. 552.

(12) G. ESPINAS - H. PIRENNE, op. cit., III, blz. 727.

bachten toegelaten een hoofdman te kiezen uit hun midden ¹³. De hoofdman (capitaine) van de wevers wordt elders deken genoemd ¹⁴.

De beide keuren die hier voor het eerst uitgegeven worden, werden verleend binnen het jaar volgend op de slag bij Kortrijk. De Brugse vleeshouwerskeure is zeker, de keure der smeden van Damme zeer waarschijnlijk ouder dan wat tot nu toe bekend is. Ze zijn daarenboven de eerste documenten die we voor de betrokken ambachten bezitten.

Het is niet onze bedoeling in de volgende lijnen de teksten in detail te ontleden en te bestuderen. We willen alleen, na hetgeen reeds gezegd werd, even wijzen op hun betekenis voor de Vlaamse ambachtsgeschiedenis in het algemeen en vervolgens de aandacht vestigen op enkele belangrijke artikelen.

Naar de vorm bewaarden de keuren der volders en scheerders van Brugge en vooral de Gentse meersnierskeure nog het karakter van die daterend uit de periode voor 11 Juli 1302. Zelfs werd er aan getwijfeld of de eerste twee wel ooit toegepast werden ¹⁵.

Anders is het wat onze keuren betreft. Ze werden verleend onder de vorm van een privilege, door de plaatsvervangers van Gwij van Dampierre in het beheer van het graafschap en door de magistraat. Ze illustreren best de omstandigheden waarin ze gegeven werden, en waar we hoger op wezen: de verstandhouding tussen graaf en « gemeen » en de afwezigheid van de patricische magistraat. Ze zijn de legale bekrachtiging van een oorspronkelijk onwettige en revolutionnaire regimewijziging.

Onze keuren bevestigen in de eerste plaats het feit der autonoom wording der ambachten na 11 Juli 1302. Hier zien we in beide gevallen de ambachtlieden zonder enige

(13) Ibidem, blz. 729.

(14) Ibidem, blz. 732.

(15) G. ESPINAS - H. PIRENNE, op. cit., I, blz. 533 en 542.

tussenkomst van het stadsbestuur hun deken en vinders verkiezen ¹⁶.

Hoe snel die ommekeer te Brugge heeft plaats gegrepen blijkt uit de datum van de oorkonde der vleeshouwers: amper vijf maanden na de slag op de Groeningekouter. Het moet ons geenszins verwonderen dat de vleeshouwers de eerste waren die zelfbestuur verwierven. Bij iedere opstand tegen het patriciaat traden ze immer overal zeer actief op naast de draperieambachten ¹⁷.

Die vroege datum wijst er ook eens te meer op dat van Brugge, dat het leeuwenandeel in de strijd voor zich had opgeëist, de gehele beweging is uitgegaan en zich van daaruit over Vlaanderen heeft uitgebreid. Heeft het kiessysteem, bij de Brugse volders in gebruik genomen in 1303, invloed uitgeoefend op dat der volders van Sint-Omaars in 1306, en later op dat der volders van Oudenaarde en Kortrijk ¹⁸, waarschijnlijk is het eveneens dat het erfelijkheidsvoorrecht, dat in de keure « in rechte » erkend wordt ¹⁹, het vlees- en viskopersambacht van Gent, waar hetzelfde privilege tenminste voor de viskopers en wellicht ook voor de vleeshouwers tot rond 1305 opklimt ²⁰, beïnvloed heeft ²¹.

(16) Cfr. infra teksten: I par. 33; II par. 31.

(17) Te Ieper, in 1280, werden ze speciaal vermeld naast de opstandige draperieambachten: G. ESPINAS-H. PIRENNE, op. cit., III, blz. 685 par. 12. Te Brussel leidde ze de opstand in 1364: G. DES MAREZ, *L'organisation du travail à Bruxelles au XVIe siècle*, Brussel, 1904, blz. 24 en n. 2. Voor de opstand van 1304 te Douai zie G. ESPINAS, *La vie urbaine de Douai au Moyen Age*, Parijs, 1913, I, blz. 257-259 en IV, nr. 880.

(18) Cfr. H. VAN WERVEKE, *L'origine des Corporations de Métiers* (RBPB, XXIII, 1944, blz. 514-515).

(19) Cfr. infra, tekst I par. 29.

(20) H. VAN WERVEKE, *Ambachten en Erfelijkheid* (Mededelingen Kon. Vl. Acad. Kl. Lett., jg. IV, nr. 1, 1942, blz. 14) en *De Gentse vleeshouwers onder het Oud Regime* (Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, Nieuwe Reeks, III, 1948, blz. 8-9). De officiële erkenning van de erfelijkheid bij de vleeshouwers dateert slechts van 1325-1326.

Merken we op dat te Brugge hetzelfde voorrecht bestond bij de viskopers en dat het hoogst waarschijnlijk eveneens tot het begin der eeuw opklimt. Cfr. de keure der viskopers van 1400 in het Rijksarchief te Brugge, Blauwe Charters, nr. 8537. Het eerste artikel luidt als volgt: « Berst zo ne mach negheen man vrij vischcoper wesen bin der steden van Brughe, noch vrijheide hebben in 't vors. ambocht

Dat in de eerste maanden van 1303 een ambacht van Damme reeds zelfbestuur verkrijgt moet ons niet verwonderen. Met de vele kleinere havenstadjes aan het Zwin, die immer politiek nauw aan Brugge onderworpen bleven, had Damme zich naast de metropool duchtig laten gelden te Kortrijk ²². Als nergens anders trouwens hadden de ambachtslieden er, ten jare 1280, zo duidelijk hun grieven geformuleerd ²³. De evolutie schijnt aldus in de steden van mindere rang even snel ingezet te zijn als in de grotere centra.

Slechts karige, weinig of niets zeggende gegevens zijn ons bekend over de organisatie der vleeshouwers voor 1302 ²⁴. Onze keure komt in dit opzicht een leemte aanvullen, want vele artikels waren in

dan vrije vleeschopers kindren, ghelike dat men van ouden tiden ghecostumeert heeft ». Overigens waren beide ambachten nauw aan elkander verbonden, vermits meerdere vleeshouwers, zoals te Gent (zie H. VAN WERVEKE, *De Gentse vleeshouwers*, blz. 21 en vlg.), tevens lid van het viskopersambacht waren. Hun rechten als viskoper waren echter beperkt. In 1419 doet de hertog van Boergondië uitspraak in een geschil tussen beide ambachten. De vleeshouwers zullen alle soorten vis mogen verkopen gedurende de Vasten, de Advent, de Kruisweek en op alle quatertempordagen, « also zij gheploghen hebben toten daghe van heden ». Doch op de andere dagen van het Jaar is het hun alleen toegelaten bepaalde soorten vis uit te stallen, genoemd « ronde vissche ». Cfr. *Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer, Oorkonden van Vlaanderen*, Reeks I, nrs. 592 en 593.

(21) Misschien staat de opstandige beweging der vleeshouwers van Dowaal in 1304 eveneens in verband met de erfelijkheid in dit ambacht. De vleeshouwers verwijten aan de patricische magistraat dat ze « calengeoient le brief de leur mestier ». Cfr. G. ESPINAS, *La vie urbaine*, IV, nr. 880. Hier immers moet het erfelijkheidsvoorrecht ook dagtekenen uit het begin der 14e eeuw. Cfr. H. VAN WERVEKE, *De Gentse vleeshouwers*, blz. 5.

(22) F. BLOCKMANS, *1302 - Voor en Na*, Antwerpen, 1941, blz. 56, 57 en 61.

(23) In 1280 richtten de Dammenars een klacht aan de graaf tegen het slecht beheer van de patricische magistraat. Daarin wordt o.a. gevraagd: « Vort, so begheren wie ambachtslieden te hebben deken ende vinders die van ons selves ambochte zijn, ele onser in onse ambocht, bedt ele ambochtsman weet het ende kennet het zijn ambocht dan en ander man weet van buten ambochte; ende es merre redene dat es, een man van ons selves ambochte bevet datt dat zij 't gaven die heren seepenen haren maghen of haren enapen onse bloediche lode ». Deze tekst werd ons bereidwillig medegedeeld door de Heer A. DE SMET, Bibliothecaris aan de Koninklijke Bibliotheek te Brussel. Hij hoopt binnenkort de integrale tekst van de aanklacht te publiceren.

(24) Dit geldt ook voor bijna alle andere ambachten buiten die der draperie.

1302 zeker niet nieuw, zoals die betreffende de organisatie van de aankoop van vee en de verkoop van vlees in de hallen; die rakende de goede kwaliteit van het vlees enz. ²⁵. Naast het erfelijkheidsprivilegie waarover we het hoger hadden, wensden we slechts te wijzen op een paar artikels namelijk art. 10 waarin reeds van twee vleeshallen sprake is ²⁶ en art. 35 dat ons mededeelt hoe deken en vinders wet deden « te Sinte-Kerstoffels in de kerke », hetgeen er wellicht op duidt dat deze kerk tevens de zetel was van hun godsdienstige broederschap ²⁷. Tenslotte vestigen we de aandacht op de aanwezigheid van een « scilt Drake » (vaandeldrager) in de eed van het ambacht ²⁸: ongetwijfeld in navolging van diegene die men in het bestuur der Londense Hanze aantreft ²⁹.

In de keure der smeden van Damme treft vooral paragraaf 20. Uit het feit dat behalve smeden, alleen gildebreders (niet-smeden) in het bedrijf mochten werkzaam zijn, mag met de grootste waarschijnlijkheid de conclusie getrokken worden dat er voor 1302 een broederschap in het ambacht der smeden bestond, waarin ook andere ambachtslieden dan smeden toegelaten werden. Er is reeds gewezen geworden op het betrekkelijk groot aantal broederschappen die men bij de smeden van verschillende steden reeds vroegtijdig aantreft namelijk te Mechelen, te

(25) Zie vooral art. 28 en 32.

(26) Cfr. tekst I art. 10. Voor de ligging dezer hallen zie J. DE SMET, *De Brugsche Straatnamen in 1399, in het Cijnsboek van de Dirsch der Brugsche O. L. Vrouwekerk (Feestbundel H. J. Van de Wijer, Leuven, Instituut voor Vlaamse Toponymie, I, blz. 344, nr. 39; blz. 346 nr. 59)*.

(27) Brugge schijnt meer dan andere Vlaamse steden ambachtsbroederschappen gekend te hebben in de 13e eeuw. Of is dit alleen te wijten aan een toeval van documentaire aard? We citeren hier slechts de broederschappen der plunders van de Sint-Jansbrug en de zwarte ledertouwers. Cfr. E. HUYSS, *Duizend jaar mutualiteit bij de Vlaamse gilden*, Kortrijk, 1926, Bijlagen, nrs. 74 en 75.

(28) Cfr. art. 33.

(29) L. A. WARNKOENIG-A. E. GHELDOLF, *Histoire de la Flandre et de ses Institutions civiles et politiques jusqu'à l'année 1303*, II, Brussel, 1836, Bewijsstukken, nr XXXIV: I art. 3; II art. 2.

Misschien was de scil Drake der vleeshouwers oorspronkelijk de leider der groep vleeshouwers die op ver afgelegen veemarkten in Vlaanderen of daarbuiten hun aankopen gingen doen.

Brussel en te Gent ³⁰. De broederschap te Mechelen ver-
toont ook de eigenaardigheid dat andere ambachtlieden
opgenomen werden. De smeden van Dammé komen aldus
die groep nog aandikken.

Tenslotte nog een woord over de wijze waarop we de keure
der smeden uitgegeven hebben. Daar waar de lezer geen
aanduidingen vindt onderaan de bladzijden voor de ge-
deelten van de tekst die tussen vierkante haakjes staan, dan
betekent dit dat die gedeelten verdwenen zijn door scheu-
ren. We hebben die leemten naar de mate van het mogelijke
aangevuld, een maal door vergelijking met andere delen
van de tekst zelf en met het privilege voor de makelaars
van 8 Mei 1303 ³¹, een andere maal door logische afwer-
king van een zin of zinsdeel. De talrijke punten die in de
eerste tien artikels voorkomen vervangen passages die door
een belangrijke scheur weggevallen zijn (Zie de beschrij-
ving van de ookonde die aan de tekst voorafgaat).

C. WYFFELS.

TEKSTEN.

I.

Keure der Vleeshouwers van Brugge.

1302, DECEMBER 2

A. ORIGINIEEL niet voorhanden.

B. AFSCHRIJFT op perkament, van het begin
der XVe eeuw. E. : 355 mm. (plus 110 mm. in
het midden); B. : 435 mm. Stadsarchief Brugge.
Fonds van Ambachten en Neringen, Oorkonden,
nr 45.

Op de rug : Copie ongheteekent van Jan grave
van Namen etc. (gelijktijdige hand) van
den privilegien van den vleeschen am-
bochte. Decembre 1302. Copien van pri-
vilegien (jonger schrift).

(30) H. VAN WERVEKE, *Les origines...*, blz. 511 en nota's 1-3.
(31) *Chr. supra* noot 6.

Wie, Jan, grave van Namen, ende Ghylot zone 's graven
van Vlaendren, ende Willem van Ghuleke, neve 's graven
van Vlaendren voorseid, ende wij borchmeesters ende sce-
penen van der stede van Brugghe, doen te wetene allen den
ghuenen die dese letteren zullen zien jof hooren lesen, dat wij,
om de nutscepe van der stede van Brugghe, ende van den am-
bochte van den vleeschhauwers, hebben gheconsenteirt ende
gheoorlovet den voorseiden ambochte, alle die cueren ende
alle die oordinanchen, die hier naer bescreven staen, dat's
te wetene :

[1] Wie dat vleesch vercoopt dat alleene versteerft, jof
daer men 't onder vint, jof die 's bedragen word, verbuert
C s. ende een jaer zijn ambocht, het en zij up ghenaden.

[2] So wie vercoopt stinckende vleesch, jof daer men 't on-
der vint, verbuert 't vleesch ende XX s., het en zij bi ghe-
naden; ende 't vleesch te doene, daer 't niemant te deeren
mach commen.

[3] So wat manne, daer men onder vint verzayt zwinin
vleesch, verbuert X s., al so menich stic als men 's vint
verzayen.

[4] So wat manne, daer menne onder vint zueghin vleesch,
jof die 's bedraghen word bi goeden lieden, verbuert XX s.,
ende eene maendt zijn ambocht.

[5] So wie vercoopt pockich ende criteloos vleesch, ver-
buert X s. ende 't vleesch.

[6] So wie die bedraghen word van crachten onder
't vleeschambocht, verbuert XX s.

[7] So wat manne die woont bin den scependomme van
Brugghe ende beesten dade slaen, ossen, coen ende scaep,
eer se die wet van den vleeschambochte bezien hadde, ver-
buerde XX s. ende 't vleesch.

[8] So wat manne die werpt bin den vleeschhuuse mallic
anderen, ende der of bedraghen wort, verbuert II s.

[9] So wat manne die twist stokede, ende van den vleesch-
ambochte ware, bin den vleeschhuuse, daer slach af quame,
verbuerde XX s., ende een alf jaer zijn ambocht.

[10] So wat manne die vleesch vercochte bi eenre milen
ghehenden Brugghe, zonder in poorten van wetten, buten
tween vleeschhousen van Brugghe, verbuerde vichtich pond
ende 't vleesch.

[11] So wat gheloter bancynote die zijn stal langher had-
de danne VII voeten ende eenen alven, ende onghelote langher
danne VI voeten, verbuerde V s.

[12] So wat manne van den vleeschambochte die anderen zine coopmanscepe ondercochte of ontstake, verbuerde V s. van elken sticke.

[13] So wat vleeschhauwere die zinen cnape riemde eenighe beesten up eenighe maerct binnen Vlaendren, verbuerde V a van elken sticke.

[14] So wat manne die stierin vleesch sloughe, van Paeschentote Sinte-Baefsmesse, verbuerde XX s. ende 't vleesch.

[15] So wat vleeschhauwere die varsch vleesch in Brugghe gheslegghen hevet, die moet bringhen bin der halfhonderen ludende ter maerct of der vooren. Ende die 't ter maerct brochte achter dat alfondere verlaten ware verbuerde V s.

[16] So wat vleeschhauwere die varsch vleesch langher hilde danne eenen dach, van Paeschentote Sinte-Baefsmesse ende langher danne twee daghen van Sinte-Baefsmesse tote Vastenavonde, verbuerde V s.

[17] So wie die worsten makede, elc ne ware drie peneghe waert, verbuerde II s.

[18] So wie die bringhet ossin vleesch, coeyn of scapln, dat buten scependomme van Brugghe gheslegghen es, binnen Brugghe, verbuerde XX s. ende 't vleesch.

[19] So wat vleeschhauwers cnape die coopman es, ende eenighe coopmanscepe coopt die hij boorghet, dat zijn heere ghehouden es van der scout, toter wilen dat hi ne wettelike van hem ghedaen hevet.

[20] So wat vleeschhauwere, ghelot of ongheloot, die peneghe sculdich es, die den ambochte toebehoord, ende verwonnen word t'allen wetten van den ambochte, hi moet 's claghers gemoede hebben binnen veertich daghen, jof hi verbuert dat stal ende zijn lot, dat jaer ende 't jaer daer naer, hi ne hebbe sclaghers ghemoede voor Vastenavond, bi kenne van der wet. Ende zijn stal zal hebben diere eerst up es, bi prise van vindere. Ende dat stal te slane van der scout.

[21] So wat manne die zijn stal verboden es wettelike van scouden, comd hij ter maerct met vleessche, eer hij 's claghers ghemoede hevet, dat vleesch mach die claghere halen bi prise van der wet, ende slaen 't af van zijnre scout.

[22] So wat manne van desen voorseiden ambochte, die bedraghen wort van dieften of van leeliken fulte, van goeden warachtighen lieden, die verbuert 't ambocht t'allen daghen.

[23] So wat vleeschhauwere die zwinen coopt jehghens baertmakers, jof jehghens bloetlaters, jof jehghen lazersche lieden, verbuert III lb., wart hij 's bedraghen.

[24] Ende henne moet niement, die ten vleeschambochte behoort, jehghens beesten gaen, t'Saterdaeghs, voordere dan toter brugghe of toter poorte ter vesten. Ende al de weke, up alle andere daghen dan up den Zaterdag, die beesten te bringhene, die men vercoopen wille, voor de vleeschhousen. Diere jehghens dade verbuerde II s. van den sticke, zonder verdrach.

[25] Ende en moet gheen wijf ter maerct staen met vleessche, up eene boete van XX s.

[26] So wat manne die wonachtich es bin den scependomme van Brugghe, ende maiseelroet smelten wille, die moet smelten goet ende payavel, zonder eenich smout der toe te mijnghene, ende dit zullen bezoucken deken ende vindere van den vleeschambochte, t'allen tiden als hem goed zal dijncken. Ende die achtervolghet wart, dat hire jehghens ghedaen hevet, verbuert 't goet ende voord V s. van elken zesten deele.

[27] Voord zal men nemen vier warachtighe lieden van den ambochte, die macht zullen hebben, alle twisten, alle mesgripen te beterne, die ghevallen in dit voorseide ambocht, daer de heere gheen recht an en hevet.

[28] Ende voord, dat zwijn bezien zal hebben dit voorseide ambocht, also het scoudich es te hebbene, ende het voor desen tijd ghehad heift.

[29] Ende gheen vleeschhauwere mach nemmermeer staen te bancke, binnen Brugghe, hi ne zij van rechten hoire gheboren bin den ambochte.

[30] So wat vleeschhauwere die men name in 's heeren dienste van den lande, jof waer dat ware, in 't prouffijt van der stede, ende van der meentucht, ende die daer niet ne ware metten ghezelscepe, te doene dat hij scoudich ware te doene, verbuerde eeuwelike 't ambocht.

[31] Daer bi zal elc vleeschhauwere boorchtucht doen van XX lb., elken vreiraden man ghenouch te doene, die up hem claghen mochte van scouden, die den ambochte toebehoorde, al so verre als die XX lb. strecken mochten. Ende hier bi zal gheen vleeschhauwere nemmermeer heffen moghen van den XX lb. voorseid, zonder man van buten.

[32] Ende gheen man mach loten, hi ne dijckets vinderen waerdich bi ghemaenden eede. Ende voord meer die vleeschauwers staende te blivene te twee steden, daer zij nu staen. Ende elcx jaers te lotene, als men eer ende achter ghedaen hevet.

[33] Ende voor. meer deken ende vindere ende sciltdraken te makene, bi den ghenen die in de wet zijn van desen voorseiden ambochte, ende bi IIII goeden lieden diere die meentucht van den voorseiden ambochte toe nemen zullen. Ende hier toe te nemene VI man. Ende ute desen VI mannen zal men loten eenen man, die sciltdrake wesen zal, ende de V zullen bliven vindere. Ende gheenen deken te nemene, zonder bi den ambochte. Ende elcx jaers de wet van desen voorseiden ambochte te verticere.

[34] Ende van desen voorseiden cueren te dinghene V waerven 's jaers, telken X weken eene waerf.

[35] Ende elcx Dinxendaechs elken man wet te doene van scouden. Ende elken vreimden man wet te doene stappans van zinen eessche. Die Dinxendaechs niet ombeiden en wille, ende die achterbleve van zinen eessche verbuerde XII d. Entie deken die niet ne came te Sinte Kerstoffels in de kerke, bin den termine dat hij ghedaghet ware, verbuerde IIII s. Ende elc vindere II s. diere niet ne came om elken man wet te doene.

[36] Entie jehghens vindere vonnesse zeide, daer zij zaten in manijghen, verbuerde jehghens den deken IIII s., ende jehghens elken vindere twee scellinghen.

[37] Ende zo wat manne, die niet ne ware te zinen stalle, als mer came omme wet van hem te hebbene, men zoude ne daghen den claghere t'andwoordene, bin den darden daghe. Ende ne dade hij 's niet, ende hij 's verzate in hoverhoorigheden, of hi ne mochte der wet betooghen suffissante zinne, men zoude den claghere wet doen van ziere claghe bi zinen eede, na den darden daghe.

[38] Voord, zo hebben deken ende vindere macht, bi hemlieden ende bi der meentucht van den ambochte, alle cueren van cleynen faite van desen voorseiden ambochte, die hier niet voornoot en zijn, te verbeterne, ende te verclaersene, tote cenre boete van V s. up zwinecoopers, up pensers, up die ghone die zieden ende braden, ende up alle die ten ambochte behooren.

Ende in kennessen dat alle dese voorseide cueren, punten ende oordinanchen, wel ende ghetrouwelike ghehouden zullen

bliven den ambochte alsoo 't voorseid es, eewelike voordwaert meer t'allen daghen, vast ende ghestade, so hebben wij, Jan grave van Namen, ende Ghyot zone 's graven van Vlaendren, ende Willem van Ghuleke, neve 's graven van Vlaendren, dese lettren huuthanghende ghezeghelt met onzen zeghelen. Ende omme de meerer kennessen ende zekerheden, wij buerchmeesters ende scepenen van der stede van Brugghe, hebben dese letteren huuthanghende ghezeghelt metten ghe-meenen zeghele van der stede van Brugghe, metgaders onzen lieven ende ghetrouwen heeren, mijn heere Janne, mijn heere Ghyote ende mijn heere Willemme voorseid. Dit was ghedaen Sondaechs na Sinte-Andriesdaghe, als men screef 't Carnacioen Ons Heeren M CCC ende twee.

II.

Keure der Smeden van Damme

1303 [EERSTE HELFT] ¹

A. ORIGINEEL niet voorhanden.

B. AFSCHRIFT, op perkament, van het midden der XIVe eeuw, erg beschadigd. Slechts de tweede helft van de tekst is tamelijk goed leesbaar; de eerste helft is op twee plaatsen beschadigd, zo dat een betrekkelijk groot deel van de tekst verloren gegaan is, namelijk door twee scheuren: een eerste boven links; en een tweede, veel belangrijker, gaat van de bovenrand, in wijde U-vorm, tot het midden van het stuk. Daarenboven maken talrijke vlekken het lezen moeilijk. H. : 267 mm.; B. : 499 mm. Rijksarchief Brugge, Blauwe Charters, nr 8085.

Wie Jhan, grave van Namen, ende Ghy [rudders] * tsgraven k[ind]re[n van Vlaendren, ende Willem van Ghuleke, proofs

(1) Filip van Thiette kwam in Vlaanderen waarschijnlijk in de loop der maand Mei (Cfr. *Annales Gandenses*, ed. FR. FUNCK-BRENTANO, 51, Parijs, 1896), zeker vóór het einde van Juni (*Chronique artésienne*, ed. FR. FUNCK-BRENTANO, 61, Parijs, 1899), en nam de administratie van het graafschap op zich. Na 1 Juli zouden we hem aldus zeker moeten aantreffen in de titulatio der oorkonde. Dit laat toe de tekst te dateren: eerste helft van 1303.

* Gaatje in het perkament.

van Trecht, blder] gracie van Gode ende archedyaken van der hovetkerken van Ludeke, ende alle die ghene die baerblikenste oer zijn van Vlaendren... * [ende wie scepenen, buerchmeesters ende raed ende de ghemeente van der stede van den Damme, doen te wjetene allen den ghonen die dese letteren sullen zien jof horen lesen, dat es ghecuert ende gheordinert, bi onsen consente ende bi consente van der [sm]eden van der stede van den Damme vorseid :

[1] Dat niemen gheene smitte ne houde [hi en] zij smit, ende zij ne moeten nemmeer smitten houden da[n] dan 't vorseid es verbuerde drie pond, al so menich waerven als hij 's bevonden worde bi [deken] ende bi vindere.

[2] Vort, zo wat smede die meester werden w[ille] die-re toe behoren ter cuere. Dit zijn selversmede, zwerdvaghers, wapenmakers, [tinnen]stoommakers ende potghieters.

[3] Voort, moet hi gheven es te gheven tien scelinghe, te ghane daer 't sculdich ware te ghane.

[4] Voort, dat niemen mach no vercopen dat den ambochte toebehoort ... [hi ne] zij smit ende behorende ten sme-deambochte.

[5] Voort, so wie die heneghen smit smitte verhurt vijf scelinghe het ne ware [dat die smit] sine cu[ere] smitte vonden, so quaet ende so onredelic staende dat si se gheboden te betherne bin den, die 's niet ne dade verbuerde tien scelinghe.

[6] Voort,.... es ende theere stede, verbuerde tien scelinghe ende 't werc.

[7] Voort, so wie die meer stalle houdt [d]an eenen] verbuert twelf peneghe, ende die up anders stal g[hinghe] ont-riepe, verbuert twelf peneghe.

[8] Voort, so waer dat deken ende vindere vonden onghave ende quaet valsche werc, dat ten vorseiden ambochte toebehoorde vercochte over Spaensche, of die honder hargher waren dan boven, verbuerde vijf scelinghe ende 't werc.

[9] Voort, so wat cnapen die dit vorseide ambocht leeren w[illen] [et ne] ware dat men ne leerde door Gods wille. Ende niemen ne moet meer leerenapen houden dan eenen. Die 't dade verbuerde tien scelinghe.

[10] Voort, dat niemen gheen slot en m[ake] stellen. Die 's niet ne dade verbuerde vijf scelinghe ende 't werc, so waer dat men vonde bin den scependomme van de[n] Damme].

* Woord onbesbaar, daar bijna helemaal uitgeveegd.

[11] Voort, dat niemen moet maken slotele achter voormen. Wie die 't dade ende [der van bevonden worde, verbuerde] 't ambocht vorseid.

[12] Voort, so wie die niet ne quame daer ne de deken ghebode te commene in 's heeren dienste van den lande en in der stede, hi verbuerde twaelf peneghe.

[13] Voort, van den loermiers. So wat manne die wrochte [ach]ter slaepclocke in den zomer, hi verbuerde tiene scelinghe. Ende dat gheen van den loermiers moet werken bi kersen in den winter navens, hi verbuert tien scelinghe.

[14] Voort, dat gheen man die ter loermerien toebehoort gheen nieu werc moet hanghen vor zine dore. Die 't dade verbuerde vijf scelinghe ende 't werc.

[15] Voort, zo wie den deken ende zine vindere lachtert, daer zij staen bi ghemaenden eede, verbuert tien scelinghe, ende jeghen vindere vijf scelinghe.

[16] Voort, dat gheen gheuert knape van den vorseiden ambochte moet ontghaen sine meester, bin siere termine, die hi sculdich es te dienene met zinen meester. Die ontghinghe verbuerde twintich scelinghe, ende die mochte zijn meester up hem halen met deken ende met vindere van den ambochte, zo waer dat hi ne vonde, eer die knape met yemene weder werken mochte.

[17] Voort, wat knapen of wat mannen die bevonden werden met eenigher diefte, die ne moghen nemmeer werken in dit vorseide ambocht.

[18] Voort, zo wie anders mans cnape huerde bin ziere termine, eer hi zinen meester vuldient hadde, verbuerde twintich scelinghe, ende die knape tien scelinghe.

[19] Voort, so wat manne die een dijnc maken can met zinen handen, die ten vorseiden ambochte toebehoort, dat moet hi wel vercopen bin zinen huse sonder mesdaet.

[20] Voort, dat gheen smit, ne gheenen man moet laten werken te ziere smitten, hi ne zij smit jof ghildebroeder. Die 't dade verbuerde vijf scelinghe.

[21] Voort, dat negheen mensche van den vorseiden ambochten moet werken, het ne zij de dachclocke ghehuudt, up de maerct. Ende navens niet langher te werkene dan 't dach es, bin eenre m[ile] ghehende bin der stede van den Damme, no winter no zomer. Die 't dade verbuerde tien scelinghe. Ende Saterdaghes niet langher te werkene dan toter noene, in de heere Onser Vrouwen, ende Onser Vrouwen havende ende alle

[Ons] * Heren dierghelik[e no] * mesdaghes. Die hier tieghen dade verbuerde vijf scelinghe.

[22] Voort, dat gheen man, die ten vorseiden ambochte toebehoort, gha in mans werk, toter wilen datten ghenen betaelt es, die hem ghedient hevet te voren. Die 't dade verbuerde twintich scelinghe, hi ne durste hem claersen bi zinen eede, dat hij 's niet ne wiste.

[23] Voort, die andre doet daghen voor deken ende voor vindere, omme 't sine te ghecrighene, ende de sculdere de sculdt liet, jof loghent hij 's, ende de eesschere zinen heesch wind bi orcondscepen, de sculdere moet gheven twaelf peninghe. Es dat sake dat men den paeyts maect, ende zij 's bliuen up vindere, so moet elc gheven zes peneghe van effenighen.

[24] Voort, so sullen d'oude ysercopers staen, daer zij ghestaen hebben toten daghe van heden.

[25] Voort, so ne moeten zij niet verpeken, verwaermen noch vertenen, no nieuwe goed vercopene, ende ne gheene dijnc vermaken omme voort te vercopene. Ende zo wat goede dat hem comt te cope, dat bestolen es, ende comt er coopman toe, dies 't was, ende hij 't dar nemen bi senen eede, so sal hij 't hebben, om al sulken coop als hij 't cochte. Die hier tieghen dade verbuerde twaelf peninghe ende 't werc.

[26] Ende als deken ende vindere cueren sullen souken, zo salre een houd ysercopere mede ghaen, ende dien moghen zij nemen van zinen stalle waer dat zij willen. Ende wat manne die 't hem wederseide, hi verbuerde vijf schelinghe.

[27] Voort, ne moet gheen putier, no man die verwaten es, werken in dit vorseide ambocht, voor hi hem selven gheclaerst hevet. Die 't dade verbuerde vijf schelinghe, hi ne durste hem claersen bi zinen eede, dat hij 's niet en wiste.

[28] Ende van al desen vorseiden boeten sal de heere van den lande hebben terden deel, ende de stede van den Damme 't ander darden deel, ende 't ambocht van den smeden terde derden deel.

[29] Voort, gheorlovet wel elken smit te doene wevene met vier ghewanden, ende alle manieren van vaerwen te doen wevene; ende wijn te tappene, ende alle vryhede te hebbene ghelijc eenen vryen poortere, bi also dat hi jaer ende dach bin der stede van den Damme ghewoont hevet.

* Zieer onduidelijk door plooi in het perkament.

[30] Voort ne moet gheen man werken in dit vorseide ambocht, die met andren wiven sit, dan * met zinen ghetrauden wive, die ghetraut wijf hevet.

[31] Ende alle dese vorseide cueren sal men houden bi deker ende vindere van den smeden, diere 't ambocht toe kiesse zal.

[32] Voort, dat gheen man, bin den scependomme van den Damme, landscheins verdiensen moet.

Ende om dat wij, Jan van Namen ende Ghuy, rudders vorseid ende voort Willem van Ghuleke vorseid willen, dat alle dese vorseide pointen, vast ende ghestade ghehouden bliuen, zo hebben wie desen tsaertere gheseghelt met onsen properen zeghelen huuthanghende. Ende in zekerheden so hebben wie, scepenen, huerchmeesters ende raed ende de ghemeente vorseid, dese letteren hutehanghende gheseghelt metter stede zeghele van den Damme. Dit was ghedaen in 't jaer Ons Heeren als men screef dusentich driehondert ende drie.

* De scrijvent schreef « dat ».